زالو درمانی غیربهداشتی زمینه ساز انتقال بیماری و عفونت در افراد است

زالو؛ پول مردم را می‌مکند

گزارش

محدثه جعفری
خبرنگار

زالودرمانی نه غیرقانونی است و نه زیرزمینی. این روزها این روش خونگیری سنتی که به دوران حکیم بزرگ ابوعلی سینا باز می‌گردد، مورد اقبال درمانگران و برخی مردم قرار گرفته است.

حدود ۱۶ سال پیش نخستین دانشکده طب سنتی ایران در دانشگاه علوم پزشکی تهران افتتاح شد اما تعداد کم فارغ التحصیلان این طب جوابگوی نیاز کشور به متخصصان طب سنتی نیست. این امر زمینه جولان مدعیان دروغین در عرصه طب سنتی ایرانی را باز گذاشته است که با تجویزهای غلط و درمان‌های بی‌پایه و اساس، نه تنها سلامت مردم را به خطر می‌اندازند بلکه چهره طب سنتی را هم تخریب می‌کنند. یکی از شیوه‌های مورد توجه این قبیل افراد هم زالودرمانی است.

زالودرمانی بخش بسیار کوچکی در طب سنتی ایرانی است

دکتر سید مجید غضنفری متخصص طب سنتی ایرانی و دبیر انجمن علمی طب سنتی ایران در گفت‌وگو با «ایران» در خصوص زالو درمانی می‌گوید: «علم طب از دیدگاه حکمای ایرانی به دو دسته تقسیم می‌شود؛ دسته اول، علم پیشگیری و حفظ سلامت و دسته دوم، علم معالجات و درمان است. علم معالجات در طب ایرانی به سه شاخه اصلی شامل تدابیر، استفاده از داروها و اعمال یداوی تقسیم می‌شود. «تدابیر» به معنی دخل و تصرف در عادات و سبک زندگی فرد است. در بخش داروها، توصیه طب ایرانی بر آن است که تا حد ممکن، درمان بیمار با تغذیه انجام شود و اگر فردی به دارو نیاز داشت، بیشتر از تک داروها استفاده کنیم و نه از داروهای ترکیبی. بخش سوم «اعمال یداوی» یعنی کارهایی است که با استفاده از دست انجام می‌شود. در این بخش اقدامات بسیاری از جمله ماساژ درمانی، خون‌گیری و... وجود دارد.»

وی با اشاره به اینکه خونگیری در طب سنتی به سه دسته فصد، زالودرمانی و حجامت تقسیم می‌شود، تأکید می‌کند: «اگر زالودرمانی توسط افراد غیرمتخصص صورت گیرد، می‌تواند عوارض جبران ناپذیری را به همراه داشته باشد. برخلاف دیدگاه عموم مردم در جامعه که هر زمان از طب سنتی صحبت می‌شود به یاد حجامت و زالو درمانی می‌افتند، باید بگوییم که زالودرمانی بخش بسیار کوچکی از علم معالجات ما در طب سنتی ایرانی است.»

زالودرمانی و احتمال انتقال بیماری

به گفته این متخصص طب سنتی، اینکه زالو درمانی برای چه فردی، در چه شرایطی و با چه تعدادی زالو انجام شود، نیاز به علم و تخصص کافی دارد. هر فردی اجازه ندارد ادعا کند که می‌تواند از طریق زالودرمانی اقدام به درمان بیماران کند. به عنوان مثال برای افرادی که بیماری خونریزی دهنده دارند قطعاً استفاده از زالو بسیار خطرساز است و نباید برای این افراد از این روش درمانی استفاده شود.

دکتر غضنفری می‌گوید: «اگر هدف ما، بهبود خون‌رسانی موضعی و ناحیه‌ای باشد، استفاده از زالو می‌تواند بسیار مؤثر باشد. مواردی را داشتیم که جراحی پیوند انگشتان در اثر تروما انجام شده و برای افزایش خون‌رسانی ناحیه و ترمیم سریع‌تر زخم، زالو درمانی صورت گرفت که باعث بهبود شرایط فرد شد. البته این امر در سایر کشورها هم انجام می‌شود. در این شرایط قرار دادن زالو در محل مورد نظر، سبب مکش خون در آن ناحیه می‌شود. زالو آنزیم‌هایی دارد که باعث رقیق‌تر شدن خون می‌شود، لذا در افرادی که اصطلاحاً خون آنها غلیظ است هم استفاده از زالو سبب می‌شود گردش موضعی خون بیشتر شود. بنابراین زالودرمانی می‌تواند برای افرادی که مشکل در خون‌رسانی موضعی دارند استفاده شود.»

وی در خصوص انواع زالوها در درمان بیماران می‌گوید: «در عالم طبیعت، انواع و اقسام زالو وجود دارد. برخی زالوها سمی هستند و اصلاً در بحث درمانی مورد استفاده قرار نمی‌گیرند. یکسری زالوها هم غیر ایمن هستند یعنی نمی‌دانیم خاستگاه زالو کجاست. موضوع بعدی بحث، استفاده مجدد از زالوهایی است که یک‌بار مورد استفاده قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است که به طور طبیعی غذای زالو خون است و با یک بار مکیدن خون تا مدت زیادی می‌تواند زنده بماند. حال اگر از زالویی استفاده کنیم که قبلاً خون آلوده‌ای را مکیده است، از نظر تئوری، امکان انتقال بیماری وجود دارد. یکی از دیدگاه‌هایی که طرفداران محیط زیست در خصوص زالو مطرح می‌کنند آن است که زالو را بعد از استفاده، معدوم نکنید و صبر کنید وقتی خون مکیده شده‌اش تمام شد مجدداً مورد استفاده قرار گیرد. این امر، هم خوب است و هم بد. چرا که اگر از زالویی مجدداً استفاده شود ممکن است سبب انتقال بیماری‌ها به فرد دیگری شود. خوبی‌اش این است که اگر بیماری نیاز به تکرار زالو درمانی داشت از همان زالوهای خودش برای بار دوم می‌توان استفاده کرد. البته این امر قابل بررسی بیشتر است.»

زالو درمانی و حجامت برای مزاج خشک؛ ممنوع

دبیر انجمن علمی طب سنتی ایران در پاسخ به اینکه آیا زالودرمانی برای انواع مزاج‌ها صورت می‌گیرد، تصریح می‌کند: «در طب سنتی ایرانی، شناخت مزاج‌ها برای تشخیص و درمان بیماری‌ها و انتخاب روش درمانی بسیار حائز اهمیت است. به طور کلی مزاج انسان‌ها به دو دسته مزاج‌های مفرد شامل «تر»، «گرم»، «خشک» و «سرد» و مزاج‌های مرکب شامل «گرم و خشک»، «سرد و خشک»، «سرد و تر» و «گرم و تر» تقسیم می‌شود. به طور کلی انجام هر گونه خون‌گیری اعم از فصد، زالو یا حجامت، در مزاج‌های خشک توصیه نمی‌شود چرا که این افراد در اصطلاح کم خونی یا گردش خون نامناسب دارند.»

دکتر غضنفری می‌گوید: «در افرادی که بیماری‌های دموی یا اصطلاحاً خونی دارند یا در معرض این گونه بیماری‌ها قرار دارند، انجام حجامت می‌تواند کارساز باشد.

به عنوان مثال به افرادی که جثه قوی دارند، مغزی‌ها یا گرمی‌ها زیادی مصرف می‌کنند، افرادی که صورت شان جوش‌های قرمز دارد، افرادی که دستان آنها اکثراً گرم است و به طور کلی، افرادی که تولید خون در آنها زیاد است، توصیه می‌شود فصلی یک‌بار حجامت کرده یا خون اهدا کنند. بالعکس، افرادی که دارای مزاج خشک یا سرد و خشک هستند بیشترین ضرر را از حجامت می‌برند، مگر در شرایط خاص و تحت نظر متخصص طب سنتی این اقدام صورت گیرد.»

درمان با زالو برای بیماری‌های موضعی

وی در خصوص درمان با زالو می‌گوید: «هر زالو با اندازه متوسط، به طور معمول بین پنج تا هفت سی‌سی و زالوهای بزرگ حدود ۱۰ سی‌سی خون می‌مکند. با انداختن زالو، هم خون فرد کشیده و خارج می‌شود و هم خونی که باقی می‌ماند به علت وجود آنزیم‌ها، بهتر جریان می‌یابد. به همین خاطر از زالوها برای درمان بیماری‌های موضعی استفاده می‌شود و باز هم در این بخش، توجه به مزاج بدن بسیار اهمیت دارد. در زالو درمانی خط قرمز متخصصان، مزاج‌های خشک یا سرد و خشک است که نباید برای این افراد زالو درمانی صورت گیرد.»

این متخصص طب سنتی با اشاره به اینکه ۱۰ آیتم برای شناسایی انواع مزاج در افراد وجود دارد، عنوان می‌کند: «به طور کلی ۱۰ نشانه از جمله رنگ ظاهری، حالت و رنگ موهای سر، رفتار کلامی، کنترل خشم و... برای تشخیص مزاج افراد وجود دارد که متخصصان طب سنتی با معاینه و مصاحبه با بیمار، به شرایط مزاج یا سوء مزاج افراد دست پیدا می‌کنند و سپس با توجه به شرایط فرد و نوع و شدت بیماری، راه‌های درمان را پیشنهاد می‌دهند.»

دبیر انجمن علمی طب سنتی ایران با بیان مثالی توضیح می‌دهد: «مثلاً فردی با بیماری دیابت و قند بالای ۳۰۰ میلیگرم به متخصص طب سنتی برای درمان مراجعه می‌کند و بعد از شناسایی سوء مزاج این فرد، پاک‌سازی بدنی صورت می‌گیرد و درکنار آن، داروهایی تجویز می‌شود تا به کاهش یا کنترل قند بیمار کمک کند اما به هیچ وجه، داروهای مصرفی رایج را که در پزشکی کلاسیک برایش تجویز شده قطع نمی‌کنیم تا بتوانیم شرایطش را تحت کنترل درآوریم.»

طب سنتی، طب مکمل و تلفیقی است

دکتر غضنفری درباره جایگاه طب سنتی ایرانی در درمان‌ها می‌گوید: «طب ایرانی همانند سایر موارد نظیر طب سوزنی، طب فشاری، کایروپراکتیک و... یک طب مکمل و تلفیقی است. یعنی درمان‌هایی که در کنار درمان‌های دیگر، تکمیل‌کننده هستند و هنگامی که افراد به سراغ طب سنتی برای درمان می‌روند، نباید درمان اصلی خود را کنار بگذارند و فقط به نتیجه گرفتن از طب سنتی اکتفا کنند. هیچ وقت متخصصان طب سنتی به افراد نمی‌گویند با شروع هر کدام از طب‌های سنتی (شامل ایرانی، چینی، یونانی یا هندی) درمان اصلی خود را کنار بگذارند. حرفه ما، یک طب مکمل است که در کنار درمان علمی و پیشرفته یک بیماری، می‌توانیم کمک حال بیمار باشیم تا سیر بیماری‌اش را کنترل کرده و راحت‌تر طی کند.»

دبیر انجمن علمی طب سنتی ایران با بیان مثالی توضیح می‌دهد: «بیماری داشتیم با دیابت کنترل نشده و مصرف روزانه ۹ قرص متفورمین. این فرد سبک زندگی درستی نداشت و همین امر سبب شده بود از درمان رایج جواب مناسبی نگیرد. اما با استفاده از تدابیر طب ایرانی در سبک زندگی فرد تغییراتی ایجاد کردیم و دیابتش کنترل شد به طوری که اکنون روزی دو قرص متفورمین مصرف می‌کند. افراد با برنامه‌ریزی درست در عادات غذایی، خواب و بیداری و تحرک می‌توانند نیاز به مصرف داروها را کاهش داده و بیماری را کنترل کنند، اما اینکه به بیمار بگوییم از همان لحظه که به طب سنتی ایرانی مراجعه کردید دیگر داروی کلاسیک را کنار بگذارید، کاملاً اشتباه بوده و حتی می‌تواند زندگی فرد را به خطر اندازد. اصولاً درمان در طب سنتی باید پله‌ای و تدریجی طی شود تا امکان کنترل بهتر بیماری‌ها ممکن باشد.»

فقط به مراکز مجاز و متخصصان دانشگاهی طب سنتی ایرانی مراجعه کنید

دکتر غضنفری با اشاره به این نکته که ارائه خدمات طب سنتی توسط افراد غیرمتخصص می‌تواند فاجعه‌بار باشد، می‌گوید: «در حال حاضر، سه گروه در جامعه خدمات طب سنتی ارائه می‌دهند. گروه اول پزشکان متخصص طب سنتی دانشگاهی هستند که از دانشگاه فارغ التحصیل شده‌اند، گروه دوم پزشکان عمومی هستند که دوره‌های مختصری را گذرانده‌اند و دسته سوم، مدعیان دروغین و مداخله‌گران فاقد مدرکی هستند که هیچ گونه علم، سواد و مجوز انجام خدمات طب سنتی را ندارند.»

این متخصص طب سنتی، به شرایط پذیرش و مهارت گروه اول در انجام این کار می‌پردازد و توضیح می‌دهد: «از سال ۱۳۸۶، طب سنتی ایرانی به عنوان یک رشته دانشگاهی در نظام وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعریف و وارد دانشگاه‌ها شد. ورودی‌های این رشته، پزشکان عمومی هستند که قبلاً هفت سال دوره پزشکی عمومی را طی کرده‌اند و بعد از قبولی در آزمون مجدد و طی کردن مراحل مختلف تحصیل و انجام پایان نامه، در این رشته تخصص می‌گیرند، البته در کنار رشته طب ایرانی، رشته داروسازی سنتی هم داریم که همکاران داروساز با گذراندن همین مراحل، تخصص خود را دریافت می‌کنند.»

وی ادامه می‌دهد: «دسته دوم، پزشکان عمومی هستند که صرفاً دوره‌های کوتاهی را گذرانده‌اند. در این خصوص باید عرض کنم که بعضی از دانشگاه‌ها دوره‌هایی را در زمینه طب سنتی برگزار کرده‌اند که کافی و مورد تأیید نیست. دسته سوم هم یک‌سری از عطاری‌ها و افرادی‌اند که مثلاً در زمان‌های قدیم پدر و پدربزرگ‌شان عطاری داشته و مداخلاتی را هم انجام می‌داده‌اند، آنان هم وارد این حرفه شده‌اند و راه اجدادشان را دنبال می‌کنند. این درحالی است که عطاری‌ها فقط مجاز به فروش گیاهان هستند و نمی‌توانند دارو تجویز یا اقدام به درمان بیماران کنند. براساس قوانین موجود، کسی که مهارت نداشته باشد و در عین حال طبابت کند حتی مجرم شناخته می‌شود و اگر افرادی از این مدعیان، آسیب دیده باشند و شکایت کنند قطعاً این مدعیان دروغین، محکوم خواهند شد اما متأسفانه رشد فزاینده این افراد سبب شده بیماران آسیب ببینند و اسم و جایگاه طب سنتی اصیل و علمی تخریب شود.»

وی توصیه می‌کند: «بیماران فقط به مطب‌ها و سلامتکده‌های طب سنتی مراجعه کنند که متخصصان دانشگاهی طب سنتی ایرانی در آنها فعالیت دارند. آنچه که برای شناسایی افراد متخصص از غیرمتخصص از سوی انجمن طب سنتی ایران انجام شده است بارگذاری نام متخصصین و نشانی مطب‌ها و درمانگاه‌های مجاز در سایت انجمن علمی (www.itma.ir) است به طوری که آحاد جامعه با مراجعه به آن سایت می‌توانند پزشکان متخصص و مراکز مجاز را پیدا کنند.»

داروهای گیاهی عوارض دارد و ۸ لیوان آب، نسخه‌ای برای همه نیست

این متخصص طب سنتی با بیان اینکه باورهای غلط در این حرفه بسیار مخرب است، می‌گوید: «در سطح جامعه باورهای غلط مختلفی رواج پیدا کرده است که اصلاً درست نیست. به عنوان مثال، گفته می‌شود مصرف داروهای گیاهی هیچ عارضه‌ای ندارد. در حالی که این موضوع بشدت اشتباه است و اگر افراد خودسرانه یا از سوی افراد غیرمتخصص اقدام به مصرف داروهای گیاهی برای درمان بیماری کنند می‌تواند برای سلامتی‌شان زیانبار باشد. یا اینکه گفته می‌شود هر نفر در روز باید ۸ لیوان آب بنوشد که قطعاً این امر برای همه افراد قابل توصیه نیست، زیرا مزاج‌های خشک نیاز به رطوبت بیشتری دارند و باید مایعات بیشتری مصرف کنند اما افرادی که مزاج بلغمی دارند و بدن‌شان رطوبت زیادی دارد باید در این مورد بیشتر رعایت کنند. این باورهای اشتباه باید اصلاح شده و از ذهن مردم پاک شوند.»

> طب ایرانی همانند سایر موارد نظیر طب سوزنی طب فشاری کایروپراکتیک و... یک طب مکمل و تلفیقی است؛ یعنی درمان‌هایی که در کنار درمان‌های دیگر، تکمیل‌کننده هستند و هنگامی که افراد به سراغ طب سنتی می‌روند نباید درمان اصلی خود را کنار بگذارند و فقط به نتیجه گرفتن از طب سنتی اکتفا کنند

> برخی زالوها سمی هستند و اصلاً در بحث درمانی مورد استفاده قرار نمی‌گیرند. یکسری زالوها هم غیر ایمن هستند یعنی نمی‌دانیم خاستگاه زالو کجاست. همچنین اگر از زالویی استفاده کنیم که قبلاً خون آلوده‌ای را مکیده است از نظر تئوری امکان انتقال بیماری وجود دارد

جولان عوام‌فریبان در طب سنتی

تجربه

عوام‌فریبی همواره راهی برای سوءاستفاده از درد مردم است به طوری که سودجویان از گرفتاری و بیماری مردم بهره می‌جویند و به‌رغم نداشتن کوچک‌ترین تخصص و علمی، خود را درمانگر بیماری‌های بی‌دوا و درمان می‌نامند که نه تنها درمانی حاصل نمی‌شود بلکه وخامت بیماری را برای مردم به ارمغان می‌آورد.

فرشته و همسرش متولد دهه ۳۰ هستند. آنها دچار بیماری‌هایی همچون دیابت، درد مفاصل، واریس و مشکلات عضلانی شده‌اند. بیماری‌هایی که شاید درمانی برای آن نباشد اما با تغییر سبک زندگی و مصرف دارو مشکلات‌شان کاهش می‌یابد. فرشته و همسرش برای رهایی از مصرف داروهای هر روزه و درد عضلات به سمت تبلیغات دروغین فردی که ادعای تخصص در طب سنتی و همچنین علاج این بیماری‌ها را دارد، کشیده می‌شوند. این شخص برای انجام درمان پا به خانه این زوج سالمند می‌گذارد. این بانوی سالمند می‌گوید: «اول برای همسرم زالوها را گذاشت و مشکلی پیش نیامد. بعد از اتمام کار گفت که دیگر نیازی به مصرف دارو ندارید و به جای داروهای شیمیایی برای درمان و کنترل دیابت از این دمنوش‌ها استفاده کنید. وقتی نوبت به من رسید بعد از یک ربع که زالوها را روی بدنم گذاشت خونریزی از همان نواحی شروع شد. خونریزی بند نمی‌آمد. دچار ضعف و بی‌حالی شدم و مجبور شدیم با اورژانس تماس بگیریم. متخصص دروغین هم تا فهمید به اورژانس زنگ زده‌ایم بساطش را جمع کرد و رفت.» از او می‌پرسم حال همسرت چطور است؟ آیا او درمان شد؟ می‌گوید: «با وجود اتفاقی که برای من افتاد، همسرم همچنان معتقد بود که این فرد تجویز درست انجام داده است و داروهای دیابتش را تا مدت‌ها قطع کرد، تا اینکه که نزد پزشک متخصص رفتیم. آنجا مشخص شد شرایط بیماری‌اش وخیم‌تر شده است. بماند که برای انجام همان زالودرمانی دروغین چقدر هزینه مالی متحمل شدیم.»

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای برخورد با مدعیان دروغین در طب سنتی ورود کند

برش

دکتر غضنفری با اشاره به اینکه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با حرکت خوبی در زمینه طب سنتی ایرانی کارش را آغاز کرد، می‌گوید: «در گذشته معاونت طب سنتی در وزارت بهداشت راه‌اندازی شد که اکنون معاونت به یک دفتر با دامنه محدودتر تبدیل شده است. در حال حاضر یکی از اقدامات لازم برای این رشته و تخصصی شدن آن، با توجه به اسناد بالادستی موجود، گسترش توسعه همه‌جانبه رشته و جایگاه و خدمات طب سنتی در بسترهای قانونی موجود است. در اولین قدم، شایسته است که تشکیلات فعلی از دفتر به معاونت ارتقا یابد.»

وی با اشاره به ضرورت و جدیت برخورد با مدعیان و متخلفان در این حوزه می‌گوید: «تسهیل و تسریع در ایجاد گروه‌ها و دانشکده‌های طب سنتی در دانشگاه‌ها یک اقدام ضروری است که باید با روند سریع‌تری شکل گیرد. زمانی که متخصصان واقعی در طب سنتی ایرانی بیشتر شوند قطعاً زمینه جولان افراد غیرمتخصص کاهش پیدا می‌کند. ضمن آن که تشدید نظارت‌ها و برخورد قاطع با مدعیان دروغین هم از دیگر نیازهای این حوزه است که لازم است وزارت بهداشت به آن ورود جدی‌تری داشته باشد.»